
Nagy Pál

TZARA-DÍJ MIKSZÁTHÉRT

Interjú Járfás Ágnessel

– *Most kapta meg a Tristan Tzara fordítói díjat. Mondjon valamit erről a díjról!*

– A díjat 1986-ban alapította a Francia és a Magyar Írószövetség. Mindkét országban kétevente ítéli oda a francia illetve a magyar zsűri. Egyik évben a franciák a legsikerültebb magyarról franciára fordított műért, a másik évben a magyarok a legjobb franciáról magyarra fordítottért. Tehát afféle koprodukcióról van szó a két írószövetség között, ami páratlan eset a francia irodalmi díjak történetében, pedig szép számmal vannak. Az irodalmi díjkalauz – mert ilyen is van – nem kevesebb mint ezeröttszázat sorol fel!

– *A francia zsűri tehát csupa francia íróból áll?*

– Igen, írók és költők alkotják. A Francia Írószövetség elnöke, főtítkára és több vezetőségi tagja mellett helyet kap benne a Francia Fordítók Szövetségének egy képviselője is. A legnagyobb szava persze a két nyelven értő zsűritagoknak van. Elsősorban a költő és műfordító Lean-Luc Moreau-nak, aki egyúttal a Sorbonne finnugor tanszékének tanszékvezető professzora. A zsűritagok között meg kell még említenem Jean Rousselot-ot is, aki Palócföld másik nagy szülöttjének, Madáchnak a művét ültette át franciára, harminc évvel ezelőtt. (Nógrád megye Madách-díjjal ismerte el J.R. érdemeit – *a szerk.*)

– *Hogyan történik a művek kiválasztása?*

– A zsűritagok figyelemmel kísérik a fordításban megjelenő magyar irodalmat, esetleg a kiadókhöz fordulnak egy-egy példányért, és felterjesztik a szerintük legjobbnak tartott könyveket. Aztán mindannyian elolvassák az induló műveket, majd összeülnek és megvitatják a fordítások értékeit és hibáit. Meg kell jegyeznem, hogy a fordító maga nem javasolhatja a saját munkáját. Én például az egésztől semmit sem sejtettem mindaddig, amíg december 23-án föl nem hívott az Írószövetség titkára, hogy közölje velem az örömhírt. Minden tekintetben karácsonyi meglepetés volt tehát. Annyira, hogy meg is kellett kérdeznem, melyik fordításomért ítélik nekem a díjat? Mivel Tristan Tzara a dadaizmus egyik alapítója, hirtelen azt gondoltam, hogy egy huszadik századvégi regényre, tehát az egyik Esterházy-fordításomért kapom.

– Csakugyan, áruljuk el végre az olvasóknak, milyen műért is kapta a díjat?

– Mikszáth Kálmán *Szent Péter esernyője* című regényének franciára fordításáért. Egyébként a zsűri mit sem tudott a Mikszáth-évfordulóról, tehát nem a magyar aktualitás vezérelte a tagjait. Még Lean-Luc Moreau is csak a szavazás után, egy budapesti útja alkalmával értesült a Mikszáth ünnepségekről. Így aztán számomra annál nagyobb az őszintesége ennek a gesztusnak és még jobban örülhetem az elismerésnek.

– A díjat január 13-án adták át a Francia Írószövetség székházában, melyre Jean-Luc Moreau igen megható beszédet írt.* Mi érintette a legmélyebben?

– Talán az, hogy szerinte a fordításomban reveláció erejével hat Mikszáth regénye. Megjegyzi, hogy bár a fordításom értékeiért kaptam a díjat, nem árt, ha az eredeti remekmű – amit egy közepes fordítás elrontott volna.

– Miért éppen Mikszáth? Véletlen? Vagy mélyebb vonzódás?

– Édesapám nagy Jókai-rajongó volt, és talán a serdülő szüleivel szembeni ellenállásának egyik megnyilatkozása volt részemről, hogy én Mikszáthra szavaztam. Tizenegy évesen olvastam először a *Szent Péter esernyőjét*, azután sorban a többi regényt és kisregényt. Megragadott a huncut bája – bár akkor még a huncutságok felét sem érthettem –, a lendületes stílusban megírt, fordulatokban bővelkedő cselekmény. Értékeltem, hogy nincsenek „felesleges” leírások (mert bizony egy gimnazistának minden leírás felesleges), hogy nem kellett oldalakat átugrani, mint Balzac olvasásakor. No és azt is, hogy a világ nála nem jókra és gonoszokra van felosztva. Egyáltalán semmire sincs felosztva, hiszen az ő figuráiba mindkettőből szorul egy kevés, és mégis gyöngéden tudja szeretni őket. Ez az ítélkezésektől mentes alapállás számomra azóta is vonzó. Felnőttként újraolvasva a legnagyobb élvezetet a nyelvezete gazdasági szerzi. Ahány a szereplő, annyi stílus. A fordító számára ez nagy kihívást jelent, de legalább akkora élvezetet is.

*„1985-ben a Centre Interuniversitaire d’Etudes Hongroises kollokviumán Járfás Ágnes hozzászólását Kosztolányi – Magyarországon gyakran idézett – mondásával zárta: »Műfordítani annyi, mint gúzsbakötötten táncolni«. Előadása elején viszont Buffont idézte: »Le style n’est que l’ordre et le mouvement qu’on met dans ses pensées«. (A stílus nem más, mint gondolatmenetünk harmóniája, lendülete.) Arra akart figyelmeztetni, hogy e kettős kíváncsi közeg ékelődve a fordítás ne legyen se ferdítés, se az örökség méltatlan bekebelezése, hanem igazi beleélési gyakorlat. Azóta is mindig próbára teszi magát, írástudását, stílusát, nyelvét – nyelveit – művészetét. Mert íróként végzi fordítói munkáját.” (Részlet Jean-Luc Moreau professzor üdvözlőbeszédéből.)

– Fordított már más Mikszáth-művet is?

– Indirekt módon igen, ugyanis Esterházy Péter több passzust emelt be a *Sipsiricából* és a *Tisztelt Házból* a *Termelési regénybe*, amit tíz évvel ezelőtt fordítottam. Egyébként dédelgetett vágyam éppen a *Sipsirica* és a *Cavallérok* átültetése franciára. Lassanként majd szeretnék minden Mikszáth-regényt lefordítani.

– Hogyan fogadta a regényt a francia olvasóközönség?

– A hivatalos olvasók, azaz a kritikusok elismeréssel. A *Figaró* egy teljes oldalas cikket szentelt a könyvnek, ami egyedülálló eseménynek számít magyar író művével kapcsolatban. A recenzens örömét fejezte ki afölött, hogy végre bepillantást kaphatnak a francia olvasók a múlt századi magyar irodalomba. Az ugyanis eddig fehér folt volt. Azért is lelkesedett hogy, ha közvetve is, megismerkedhetnek népünk történelmével, a Monarchia levegőjével. Az átlagolvasók is így gondolhatták, ugyanis csaknem kétezer példány kelt el a regényből, ami itt rendkívülinek számít, magyar műről lévén szó.

– Mondjon valamit saját magáról is!

– Budapesten érettségiztem, a II. Rákóczi Ferenc Gimnáziumban, angol tagozaton. Franciául csak az érettségi után kezdtem tanulni. Háromszor sikertelenül jelentkeztem az egyetem angol–magyar szakára, akkoriban ugyanis még legfőként az érdekelte a felvételiztetőket, hogy szüleim a munkásmozgalom mártírjai-e, illetve, hogy én miért nem vagyok KISZ-tag. Ezután 1978-ban jöttem ki Franciaországba, ahol kitűnő eredménnyel szereztem meg diplomáimat a Sorbonne francia irodalmi tanszékén. Idegen nyelvként a magyart vettem fel, de zavart volna, hogy anyanyelvem alapszintű ismereteiből vizsgázzam. Túl könnyűnek tűnt. Ezért kérem Jean-Luc Moreau-t, jelöljön ki nekem fordítani valót. Kedvesen mondta, hogy nem fognak nekem külön követelményeket állítani, de megkérdezte, mit választanék, ha tehetném. Gondolkodás nélkül válaszoltam. Kosztolányit. Így indult be a tanszék fordítói műhelye, aminek keretében francia–magyar páros csoportokban lefordítottuk a *Tollrajzok* novellafüzérét. Ez a közös munkánk nyomtatásban is megjelent és megkapta az első Tristan Tzara díjat, 1986-ban. Mivel abban tizenkét novellafordítással vettem részt, mondhatjuk, hogy az idén másodszor kaptam meg ezt a díjat. Ezt követően kértek fel Esterházy Péter *Termelési regényének*, majd a *Szív segédigéinek* a lefordítására. A *Internationale*-ban éveken keresztül jelentettem meg Esterházy, Nádas, Lengyel Péter, Grendel Lajos írásokat.

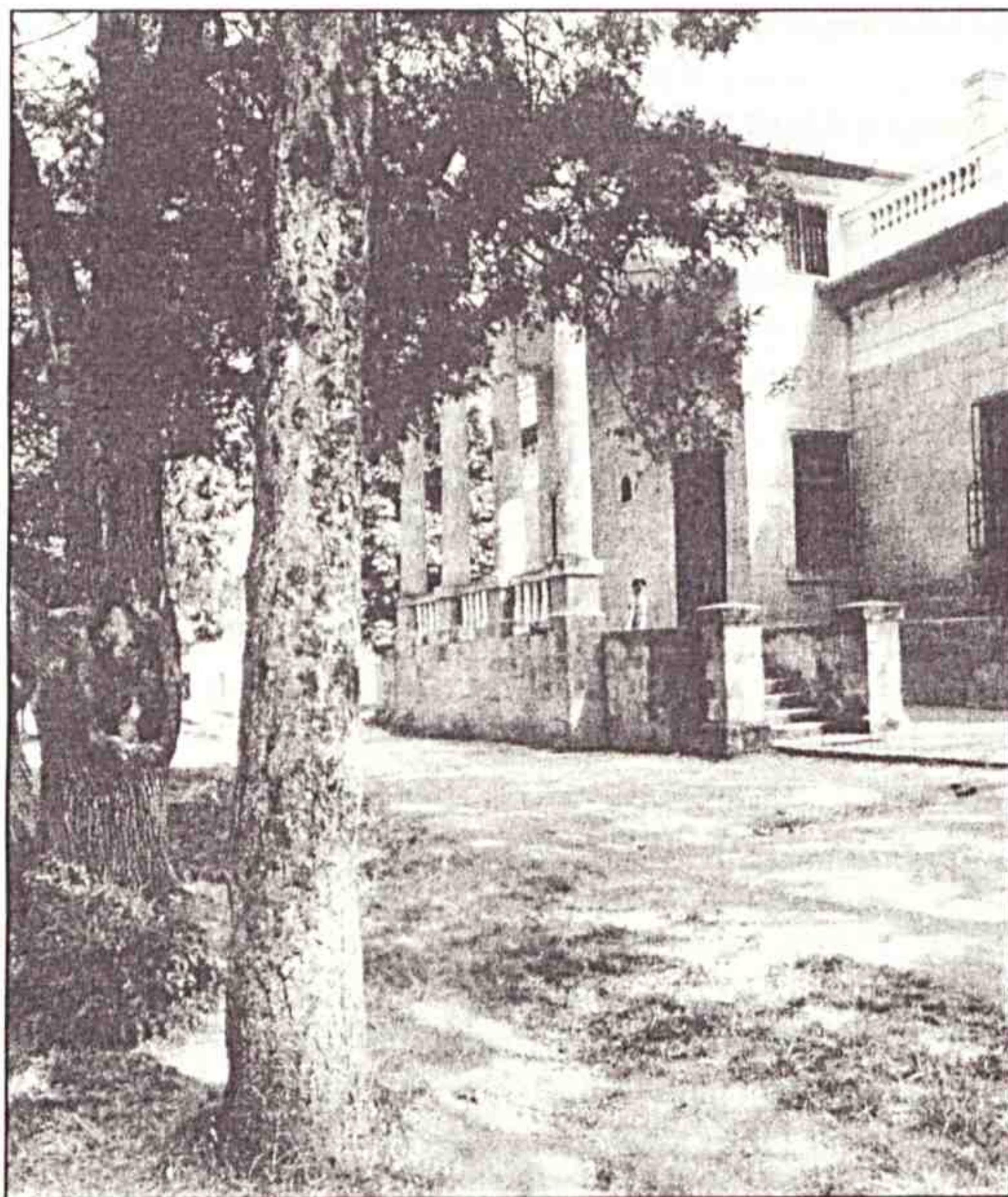
– Mik a további tervei?

– Szeretnék a hazai Mikszáth Társasággal szorosabb kapcsolatba kerülni és valamilyen módon bekapcsolódni az otthoni rendezvényekbe –

ha még lesznek. Kislányom születése miatt csak lélekben vehettem részt a január 16-i ünnepségeken. A Mikszáth Társaság elnökével dr. Praznovszky Mihállyal közösen tervünk ez év őszén egy est párizsi Magyar Intézetben. Addigra nagyon szeretnék Korda Sándor első, néma filmjének a nyomára bukkanni valamelyik európai vagy amerikai filmarchívumban. Ez nem más, mint a *Szent Péter esernyőjének* első adaptációja. A filmet 1917 októberében mutatták Budapesten, de érthető okok miatt nem volt visszhangja. Ezen a párizsi Mikszáth-esten már majd a *Fekete város* most készülő fordításából is olvashatunk fel részleteket. Ezzel el is árultam, hogy jelenleg ezen dolgozom. Nagy és felemelő feladat, egyik álmom megvalósulása.

Párizs, 1997. február

[1997]

Horpács – a Mikszáth kúria